

Nr 15.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1920 kl 4 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående befrielse i vissa fall för pastorat från ålagd skyldighet att utföra reparationer eller ny- och ombyggnad å prästerligt löneboställe.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 119, har herr Åkerlund hemställt, »att riksdagen i skrivelse anhåller, det Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning, huruvida icke rättvisa och billighet kräver, att sådana pastorat, som, till följd av domarens missuppfattning av lagens föreskrifter, av synerätt blivit ådömda att utföra reparationer, ny- och ombyggnader å prästgårdarnas löneboställen utöver vad som förut ålegat dem, böra frikallas från dessa ålägganden, därest de inom viss tid ingiva ansökan därom, samt att, om Kungl. Maj:t så finner vara förhållandet, Kungl. Maj:t täcktes tillse, att nödiga åtgärder fortast möjligt vidtagas till frågans lösning».

Motionen.

I fråga om motiveringen av denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionen från kungl. kammarkollegium, vilket yttrande, avgivet den 9 april 1920, inkom till kungl. ecklesiastikdepartementet den 10 maj 1920 och där efter omedelbart överlämnades till utskottet. Kammarkollegii yttrande samt ett av kammaradvokatfiskalsämbetet i ämnet till kollegium avgivet memorial bifogas detta utlåtande. (Bil. A och B).

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 13 saml. 4 avd. 12 häft. (Nr 15.) 1

Utskottet.

Föreliggande motion, vars motivering i huvudsak återgivits i kammaradvokatfiskalsämbetets ovan nämnda memorial, avser att skaffa rättelse i de missförhållanden, som genom synerätternas beslut uppkommit i nyreglerade pastorat, där nämligen pastoraten ålagts att utföra ny- och ombyggnader uppenbarligen på grund av den oklarhet, som finnes i 1910 års ecklesiastika boställsordning i fråga om *vem* det är som har byggnadsskyldigheten vid frånskiljande av lönebostället från dess förre innehavare. Trots det att i 23 § stadgas: Å löneboställe skola alla laga hus nybyggas och underhållas av arrendatorn, har det i en mängd fall förekommit, att byggnadsskyldigheten tilldömts pastoratet vid de laga syner, som hållits vid löneregleringens genomförande. Detta har tydligen kunnat ske på grund av ett annat stadgande i samma förordning, då det nämligen i § 64 mom. 3 heter, att »vid nämnda syn boställshavaren skall anses som avträdare och pastoratet som tillträdare».

Såsom framgår av kammaradvokatfiskalsämbetets memorial hava i de fall, då församlingarna besvärat sig över underrätternas beslut, hovrätterna dömt olika, i det att Svea hovrätt förklarar, att synerätterna icke lagligen ägt ålägga församlingarna nämnda byggnadsskyldighet, medan däremot Göta hovrätt dömt på alldeles motsatt sätt. Emellertid har Högsta domstolen fastställt Svea hovrätts beslut och sålunda förklarar, att stadgandet i ovan nämnda § 64 av Ecklesiastik boställsordning ej innebure skyldighet för församlingarna att ansvara för nybyggnadskostnaderna.

Utskottet måste för sin del — med beklagande därav, att ifrågasvarande lagrum är så avfattat att det kunnat giva upphov till en dylik misstolkning — instämma i motionärens önskemål, att rättelse härutinnan bör komma till stånd, så att de församlingar, som mot sin vilja genom syner som vunnit laga kraft ådömts att utföra ny- och ombyggnader å prästgårdarnas löneboställen, böra befrias från dessa ålägganden, så framt detta låter sig göra.

Det synes emellertid som om motionären endast har ägnat sin uppmärksamhet åt de fall, där byggnadsskyldighet ådömts pastoratet men ännu ej fullgjorts. Sådana församlingar, som utan kännedom om lagens mening åtnöjt sig med synerättens beslut och utan att klaga utfört dessa ålägganden, skulle i så fall icke tagas med vid en eventuell omprövning, även om dessa senare, sedan de fått kännedom om det oriktiga i förfarandet, sökte rättelse. Ett sådant tillvägagångssätt skulle synas utskottet vara ur allmänrättslig synpunkt mindre lämpligt och torde väl näppeligen ha varit av motionären åsyftat. Såväl kammarkollegium som

kammaradvokatfiskalsämbetet förutsätta också, att motionären åsyftat även de fall, där ålagd byggnadsskyldighet fullgjorts.

Kammarkollegium har emellertid i sitt yttrande uttalat den meningen, »huruvida ej pastorat redan inom författningens ram kan anses äga vissa möjligheter för mer eller mindre verksamt tillgodoseende av sitt utav sakförhållandet berörda intresse»; och har kollegium för sådant fall där byggnadsskyldigheten ännu ej utförts, som försök anvisat en tänkbar utväg. Enär pastoratets egenskap av tillträdare vore att fatta som en ren fiktion, torde fullgörandet genom pastoratet av den detsamma ålagda byggnadsskyldigheten icke kunna mot pastoratets bestridande framtingas, utan finge i stället vederbörande utarrenderande myndigheter (länsstyrelse och domkapitel), oavsett huruvida domstolen i utslaget givit anvisning därå eller ej, förplikta den tillträdande arrendatorn att fullgöra ifrågavarande byggnadsarbeten. »Kan arrendator, som åtager sig byggnadsskyldighetens fullgörande, icke erhållas, skall länsstyrelsen jämlikt 7 och 8 §§ i arrendeförordningen tills vidare efter omständigheterna förordna om boställets skötsel på sätt för varje fall finnes lämpligast, därvid länsstyrelsen är alldeles obunden av de av domstolen meddelade föreskrifter angående boställets bebyggande».

Detta kan ju möjligen vara en utväg för pastoratet att undkomma synerättens dom, försävt icke det förhållandet föreligger, att bostället redan blivit utarrenderat på 20 år utan skyldighet för arrendatorn att bygga, då ju församlingen ålagts denna skyldighet. Att under sådana förhållanden på arrendatorn överflytta denna skyldighet torde ej vara möjligt, lika litet som att på grund av ovillighet härtill från hans sida söka skilja honom från arrendet. Dessutom framhåller kammarkollegium, att för de fall, då domstolen uttryckligen förklarat pastoratet skyldigt att slutligt svara för byggnadskostnaderna, torde ingen befrielse kunna ifrågakomma.

Vad vidare angår sådana pastorat, som redan utfört dem ålagd byggnadsskyldighet, hänvisar kammarkollegium till stadgandena i 27 § ecklesiastik boställsordning och 18 § arrendeförordningen, vilka skulle innebära, att pastoratet skulle kunna erhålla samma rätt som i nämnda lagrum tillerkännes arrendator, d. v. s. rätt att av influtna arrendemedel tillgodogöra sig hela den av domstolen beräknade kostnaden. Detta har ju också framhållits av motionären, som emellertid anser, att dessa medel i de flesta fall ej förslå till täckande av hela denna utgift, så att församlingarna likväl skulle få vidkännas betydliga förluster. Kammaradvokatfiskalsämbetet anser detta uttalande vara i viss mån överdrivet,

men påpekar, att om församlingarna skola erhålla denna rätt, särskilda föreskrifter torde vara behöfliga, alldenstund enligt 19 § i lag om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 arrende av löneboställen i regel skola användas till prästerskapets avlöning.

Kammaradvokatfiskalsämbetet finner för övrigt så starka billighets-skäl tala för ett tillmötesgående av motionärens önskemål, att det icke tvekar att tillstyrka ett avlyftande i vissa fall från pastoraten av ifrågavarande börda.

Utskottet finner för sin del de uppslag, som från ämbetets sida förordas för ett sådant avlyftande, tämligen svävande, då t. ex. ämbetet säger, »att ett avlyftande av den pastoratet ålagda skyldigheten att ombesörja och bekosta boställets bebyggande bör förutsätta, att denna skyldighet kan överflyttas på löneboställets arrendator. Om så ej kan ske, synes ingen befrielse böra äga rum.» Detta uttalande synes icke stå i överensstämmelse med kammarkollegii råd, att pastoratet helt enkelt skulle kunna låta bli att bygga samt överlämna åt länsstyrelsen att ordna den saken såsom den bäst synes lämpligt.

Det synes för övrigt utskottet av såväl kammarkollegii som kammaradvokatfiskalsämbetets uttalanden framgå, att det avlyftande eller den rättelse varom här är fråga skulle för pastoraten i många fall bli av endast skenbar verkan och av godtycklig och ojämn beskaffenhet. Då det synes uteslutet, att pastoratet skall kunna få någon gottgörelse för sina utgifter i berörda avseende på annat sätt än genom arrendemedel från lönebostället, torde den viktigaste frågan vara, om pastoratet äger rätt till gottgörelse av dessa medel. Detta synes som sagt motionären förutsätta likasom även kammarkollegium eventuellt för vissa fall och efter yttrande av ny synerätt eller medgivande av Kungl. Maj:t.

Då motionären ej förebragt någon uppgift om huru stort antal pastorat, som drabbats av ifrågavarande åläggande, och då kammaradvokatfiskalsämbetet ej heller kunnat lämna någon uppgift härom, saknar utskottet möjlighet att bedöma, i vilken utsträckning 1910 års ecklesiastika boställsordning hittills tolkats i här berörda riktning. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang erinra därom, att under förra året Kungl. Maj:ts uppmärksamhet riktats på svårigheten att få de ecklesiastika boställena utarrenderade på grund av nybyggnadsskyldigheten för arrendatorn samt att Kungl. Maj:t på grund härav den 17 oktober 1919 avlät ett cirkulär till samtliga länsstyrelser och ecklesiastika konsistorier, varigenom förordnades, »att vid utarrendering, jämlikt nåd. förordningen den 15 september 1911 (nr 89) angående utarrendering av prästerskapets löneboställen, för tiden från den 14 mars eller

den 1 maj 1920 och den 14 mars eller den 1 maj 1921 av de för jordbruk avsedda ecklesiastika löneboställen, för vilkas utarrendering från sagda tid ej redan hembud skett, auktion utlysts eller andra liknande förfoganden träffats, skall iakttagas, att arrendetiden begränsas till fem, högst sju år». Likaledes har genom nådigt bemyndigande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet samma dag den 17 oktober 1919 låtit tillkalla sakkunniga för att biträda med en revision av förordningen angående utarrenderingen av prästerskapets löneboställen. Sålunda torde på grund av särskilt ovan nämnda cirkulärskrivelse vederbörande länsstyrelser och ecklesiastika konsistorier ha att iakttaga, att med den begränsning arrendetiden erhållit inga ålägganden i byggnadshänseende under innevarande år ådömas vare sig arrendator eller pastorat; och torde det vara att förvänta, att nämnda kommitté framkommer med förslag, som vid återstående löneregleringars genomförande utesluter upprepande av dylika ålägganden för pastoraten.

Då emellertid de åtgärder, som kammarkollegium påvisat, böra kunna leda till rättelse inom nu gällande författningsram för sådana pastorat, som ålagts byggnadsskyldighet men ännu ej utfört densamma, torde böra bekräftas, och då kammaradvokatfiskalsämbetet satt i tvivelsmål, huruvida pastorat, som redan fullgjort ålagd byggnadsskyldighet, äger gottgöra sig kostnaderna för densamma — i vissa fall — av influtna arrendemedel från bostället, anser utskottet en omprövning från Kungl. Maj:ts sida vara behövlig. Utskottet finner sig alltså böra tillstyrka motionärens yrkande. I fråga om formuleringen av detsamma har utskottet emellertid ansett, att ordet »reparationer» samt orden »utöver vad som förut ålegat dem» i klämman böra strykas.

Utskottet får alltså hemställa,

att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning, huruvida icke rättvisa och billighet kräva, att sådana pastorat, som, till följd av domarens missuppfattning av lagens föreskrifter, av synerätt blivit ådömda att utföra ny- och ombyggnader å prästgårdarnes löneboställen, böra frikallas från dessa ålägganden, därest de inom viss tid ingiva ansökan därom, samt att, om

Kungl. Maj:t så finner vara förhållandet, Kungl. Maj:t täcktes tillse, att nödiga åtgärder fortast möjligt vidtagas till frågans lösning.

Stockholm den 28 maj 1920.

Å utskottets vägnar:

OSCAR CARLSTRÖM.

Närvarande: herrar *Carlström, Sundling, Karlsson i Vätö**, *Svensson i Långelanda, Johansson i Hässlås**, *Hansson i Rättvik, Ryberg, Ericsson i Malmö, Schill* och *Olsson i Mora.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga A.

TILL KONUNGEN.

I en vid innevarande års riksdag inom andra kammaren väckt och till kammarens fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 119, har hemställts, »att riksdagen i skrivelse anhåller det Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning, huruvida icke rättvisa och billighet kräver, att sådana pastorat, som, till följd av domarens missuppfattning av lagens föreskrifter, av synerätt blivit dömda att utföra reparationer, ny- och ombyggnader å prästgårdarnes löneboställen utöver vad som förut ålegat dem, böra frikallas från dessa ålägganden, därest de inom viss tid ingiva ansökan därom, samt att, om Kungl. Maj:t så finner vara förhållandet, Kungl. Maj:t täcktes tillse, att nödiga åtgärder fortast vidtagas till frågans lösning».

Sedan Eders Kungl. Maj:t i anledning av nämnda utskotts därom gjorda framställning anbefallt kammarkollegium att inkomma med utlåtande över berörda motion, får kollegium, med överlämnande av remissakten och ett av kammaradvokatfiskalsämbetet i ämnet avgivet memorial, för egen del i underdånighet anföra följande.

Bestämmelserna i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 äro nog så oklara i vad de avse att reglera pastoratens rättsliga ställning i fråga om löneboställes iordningställande vid övergången till ny lönereglering. Genom högsta domstolens av advokatfiskalsämbetet i ovan berörda memorial angivna utslag har oklarheten så till vida skingrats, att pastoraten förklarats icke kunna åläggas byggnadsskyldigheten å nämnda boställen. Emellertid hava såväl före som även efter tillkomsten av detta prejudikat genom underrätternas laga kraftvunna utslag pastorat bundits till sådan skyldighet, och det är om dylika fall som motionen rör sig.

För bedömande av frågan om åtgärder för rättelse av förhållandet i sådana fall, torde i främsta rummet böra undersökas, huruvida ej pastoratet redan inom författningens ram kan anses äga vissa möjligheter för mer eller mindre verksam tillgeseende av sitt utav sakförhållandet berörda intresse. Såvitt kollegium kunnat finna saknas ingalunda sådana möjligheter. Emellertid vill kollegium hava uttalat, att vad i det följande därutinnan erinras, vid det förhållande att prejudicerande beslut hittills icke föreligga, icke gör anspråk på att anses annorlunda än såsom ett försök till anvisningar för ett i görligaste mån formellt oangripligt praktiskt avgörande i vederbörande, mötande fall.

Här ifrågavarande fall, då pastoratet ålagts byggnadsskyldighet, kunna uppdelas i två grupper alltefter som pastoratet redan fullgjort skyldighet eller ej.

Beträffande till en början den senare gruppen må framhållas följande.

Då pastoratet ålagts byggnadsskyldighet har detta skett på grund av bestämmelsen i 64 § boställsordningen, att pastoratet vid där omförmäld syn skall anses såsom tillträdare. Pastoratet lär emellertid detta oaktat icke bliva i rättslig mening innehavare av bostället, utan torde pastoratets egenskap av tillträdare vara att fatta såsom en ren fiktion, som motsvaras av ett likaledes fingerat avträdande till arrendatorn av lönebostället.

Jämlikt 52 § i boställsordningen må, sedan boställe avträtts, avträdaren ej befatta sig med några arbeten å bostället, utan skall vad då brister av det, som på honom ankommer med avseende å lönebostället, verkställas av tillträdaren mot rätt till därför av domstolen i utslaget upptaget kostnadsbelopp. På grund av denna bestämmelse och då vederbörande pastorat, som ålagts byggnadsskyldighet, aldrig rättsligen innehar lönebostället, torde fullgörande genom pastoratet av den detsamma ålagda byggnadsskyldigheten icke kunna mot pastoratets bestridande framtvingas. I stället lär det, därest pastoratet icke fullgjort den vid syn detsamma ålagda nybyggnadsskyldigheten, åligga vederbörande utarrenderande myndigheter (länsstyrelse och domkapitel) att, oavsett huruvida domstolen i utslaget givit anvisning därå eller ej, jämlikt anförda lagrum och 17 § i nådiga förordningen angående utarrendering av prästerskapets löneboställen den 15 september 1911 genom arrendeavtalet förplikta den tillträdande arrendatorn att fullgöra ifrågavarande byggnadsarbeten. Kan arrendator, som åtager sig byggnadsskyldighetens fullgörande, icke erhållas, skall länsstyrelsen jämlikt 7 och 8 §§ i arrendeförordningen tills vidare efter omständigheterna förordna om boställets skötsel på sätt för varje fall finnes lämpligast, därvid länsstyrelsen är alldeles obunden av de av domstolen meddelade föreskrifter angående boställets byggande.

På grund av vad sålunda anförts torde i de fall, då vederbörande pastorat icke ännu fullgjort detsamma ålagda byggnadsarbeten å boställe, redan enligt nu gällande bestämmelser pastoratet i själva verket kunna undkomma såväl verkställigheten av som ock — när pastoratet aldrig innehar bostället och förty på sätt i det följande omförmäles äger få ansvaret för samtliga byggnadskostnader överflyttat å arrendatorn av lönebostället — det ekonomiska ansvaret för ifrågavarande byggnadsarbeten. Från denna regel lär likväl böra göras undantag för det fall, att vederbörande domstol uttryckligen förklarat pastoratet skyldigt att slutligt svara för nybyggnadskostnaden. I sådan händelse torde pastoratet också vara bundet av detta domslut. Det torde dock kunna med säkerhet antagas, att utslag av dylikt innehåll förekommit allenast i ytterst sällsynta undantagsfall.

Enligt, förevarande motions ordalydelse skulle väl i densamma icke hava beaktats andra fall än de nyssnämnda, då pastoratet ännu icke fullgjort ålagd byggnadsskyldighet. Emellertid torde motionären hava åsyftat jämväl de fall, då dylik byggnadsskyldighet redan fullgjorts.

Beträffande dessa senare får kollegium förty anföra följande.

Enligt 27 § i boställsordningen gäller, att om arrendator måst för nybyggnad av de av vederbörande domstol föreskrivna hus och inrättningar vidkännas större

kostnad, än som på hans arrendetid belöper efter årsberäkning enligt grunder, som angivas i 18 § arrendeförordningen, skall han åtnjuta på sätt i sistnämnda författningsrum närmare stadgas, efter synerätts bestämmande gottgörelse härför antingen genom nedsättning i de närmaste årens arrende eller, vid boställets avträdande, av den nye arrendatorn. I 18 § arrendeförordningen föreskrives där- efter, bland annat, följande. Den arrendatorn åliggande nybyggnadsskyldigheten skall i arrendekontraktet uppskattas till visst årsbelopp i penningar. Års- belopp, som icke enligt bestämmande vid syn eller ekonomisk besiktning skall tagas i anspråk för nybyggnad, som blivit arrendatorn till utförande ålagd, eller för insynad nybyggnad, skall av arrendatorn erläggas i sammanhang med arren- det. Dessa medel förvaltas och förräntas av kyrkorådet i församlingen eller, då arkastningen av bostället skall ingå till kyrkofonden eller tillgodokomma viss tjänst innehavare, av domkapitlet. Medlen bokföras särskilt för varje boställe och må efter bestämmande av synerätt eller ekonomisk besiktning användas vid nybyggnad, som kräver kostnad av den betydenhet, att den anses ej kunna utan arrendatorns oskäliga betungande av honom förskjutas. Kan ej på detta sätt skälig lindning beredas arrendatorn, äge synerätt medgiva arrendatorn avkortning å arrendet för vissa år. Vad vid boställets avträdande icke är gottgjort, skall ny arrendator förpliktas att gälda såsom honom åliggande nybyggnadsskyldighet.

Av nu angivna bestämmelser och enär på sätt förut erinrats vederbörande pastorat aldrig kan anses innehava lönebostället, torde följa, att pastorat, som fullgjort detsamma ålagda nybyggnadsarbeten å löneboställe, äger att i ovan an- givnen ordning återbekomma hela den av domstolen beräknade kostnaden för samma arbeten. I allmänhet torde dylik rätt till överflyttande av byggnadskost- naderna hava av vederbörande domstol medgivits i samband med att pastoratet ålagts svara för ifrågavarande byggnadsskyldighet. Har emellertid domstolen i det utslag, varigenom byggnadsskyldigheten ålagts pastoratet, ej yttrat sig angå- ende rätten till sådan överflyttning, torde likväl av de utarrenderande myndig- heterna hava i regel iakttagits, att dylik rätt blivit åt pastoraten, vid boställets utarrendering, inrymd. Skulle emellertid ej heller så hava skett, synes det kol- legium som om dylik gottgörelse ändock skulle kunna beredas pastoratet, möj- ligen i den ordning att frågan härom av pastoratet hänskötes till yttrande av ny synerätt med yrkande om förordnande — med analogisk tillämpning av bo- ställsordningens stadgande om avkortning å arrende — att viss del av arrendet måtte få användas för återgäldande till pastoratet av dess utlägg, eller snarare genom nådigt medgivande härtill av Kungl. Maj:t efter därom i varje särskilt fall gjord underdånig framställning.

Skulle domstol i något fall hava uttryckligen fränkämt pastorat dylik över- flyttningsrätt — i vad mån så verkligen skett, saknar kollegium kännedom om — torde emellertid pastoratet vara betaget sin rätt att återfå byggnadskostnaderna. På sätt ovan anförts torde likväl utslag av nu ifrågavarande art vara ytterst sällsynta.

Förutom i sist omfördälda fall, då hela byggnadskostnaden komme att stanna å vederbörande pastorat, torde pastorat, som fullgjort detsamma ålagd nybyggnadsskyldighet å lönebostället, komma att få slutligt svara för viss del av byggnadskostnaderna dels då de verkliga byggnadskostnaderna överstigit de be-

räknade, dels ock i det möjligen inträffande fall att vederbörande boställes avkastning icke helt förslår till förräntning och amortering av de beräknade byggnadskostnaderna. Det är möjligt, men såvitt kollegium kan föreställa sig knappast antagligt, att de pastorat, vilka på grund av sådana omständigheter skulle hava åsamkats i förhållande till deras ekonomiska bärkraft alltför betungande kostnader, kan utgöra något avsevärt antal. I varje fall har motionären icke förebragt någon utredning, på grund varav frågan överhuvud skulle kunna anses äga annat än ett ganska begränsat omfång.

Vid bedömandet av frågan, huruvida särskilda åtgärder kunna anses påkallade med hänsyn till att pastorat i vissa ovan angivna fall kunna hava helt eller delvis fått slutligt svara för ifrågavarande byggnadskostnader, torde böra beaktas, att icke så sällan vederbörande pastorat ålagts ifrågakommen nybyggnadsskyldighet på grund av eget åtagande. I dylika fall torde befrielse för pastoratet att gälta nybyggnadskostnader icke kunna ifrågasättas. Vidare torde böra uppmärksammas, att pastoraten näppeligen kunna tillerkännas ersättning för kostnader av nu ifrågavarande art annat än ur vederbörande boställes egen avkastning. På kyrkofonden kan efter kollegii mening anspråk härutinnan icke ställas, än mindre på statsverkets mellankomst, fränsett möjligheten att vederbörande på grund av skattebördans ökning i följd av här avsett förhållande skulle komma i åtnjutande av understöd av anslaget till statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner. Bleva man alltså nödsakad att i förevarande avseende hålla sig till boställsavkastningen, är att erinra, hurusom denna avkastning i regel utgör avlöningstillgång för pastoratets prästerskap, vadan dess anlitage för ifrågavarande ersättning skulle kunna föranleda en eljest obehörlig ökning i uttaxeringen av församlingsavgifter, i vilket fall pastoratets fördel av anordningen skulle bliva endast skenbar. Än vidare torde böra erinras därom, att i många fall den pastoratet ålagda byggnadsskyldigheten icke utkrävts eller kommer att utkrävas, enär bostället utarrenderats av länsstyrelsen enligt 7 och 8 §§ i arrendeförordningen och länsstyrelsen därvid förklarar nybyggnad ej behöva förekomma under arrendetiden.

Av allt vad sålunda anförts torde såsom kollegii mening framgå, att tillräckliga skäl saknas för vidtagande av särskilda åtgärder i den av motionären föreslagna riktning.

Stockholm den 9 april 1920.

Underdånigst
HJ. NEHRMAN.

A. W. Dufwa.

Tom Wohlin.

Albert Hagström.

Sten Grönvall.
Föredragande.

Herm. Fehr.

*Bilaga B.**Vördsamt memorial.*

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till samma kammares fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion (nr 119) har hemställts, att riksdagen i skrivelse måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning, huruvida icke rättvisa och billighet krävde, att sådana pastorat, som till följd av missuppfattning av lagens föreskrifter av synerätt blivit ålagda att utföra reparationer, ny- och ombyggnader å prästerliga löneboställen utöver vad som förut ålegat dem, borde frikallas från dessa åligganden, därest de inom viss tid ingåve ansökan därom.

Till stöd för denna hemställan har motionären anfört huvudsakligen följande.

Gällande författning angående de ecklesiastika löneboställenas bebyggande vore så avfattad, att Göta hovrätt bestämt, att någon nybyggnadsskyldighet å dessa boställen ej åläge vederbörande pastorat, medan Svea hovrätt dömt på fullt motsatt sätt. Emellertid hade regeringsrätten fastslagit Göta hovrätts uppfattning såsom varande den riktiga, men i anledning av den lätt begripliga misstolkningen av lagstadgandet hade åtskilliga pastorat dömts att nybygga och iordningställa husen å dessa boställen, förorsakande pastoraten högst avsevärda kostnader, vilka tack vare tidsomständigheterna komme att stegras dubbelt och flerdubbelt i de fall, då synerna hållits före den svåraste kristiden och byggnadskostnaderna beräknats efter då gällande pris.

Visserligen vore ju meningen att de pastorat, vilka blivit ålagda att bygga och låtit synerätternas beslut vinna laga kraft, av inflytande arrendemedel från boställena i fråga skulle erhålla medel till förräntande och amortering av de förskottrade byggnadskostnaderna, men efter nu gällande pris å dagsverken och byggnadsmaterialer torde arrendemedlen endast från ytterst få boställen finnas tillräckliga för nämnda ändamål. I nära nog alla de fall, då dyrbar ny- och ombyggnad erfordrades, komme därför pastoraten att få vidkännas mycket stora förluster. Med hänsyn till de stora skatter, som för närvarande tryckte de flesta kommuner och som väntades bliva ännu mer betungande, borde tillses, att kommunerna ej belastades med sådana utgifter, som de rätteligen icke borde vidkännas. Det syntes därför överensstämmande med rätt och billighet att de pastorat, vilka önskade bli befriade från ett svårt onus, som blivit dem pålagt på grund av missuppfattning av lagens föreskrifter, borde tillerkännas rätt därtill.

Sedan på därom av riksdagens ovannämnda utskott gjord framställning kungl. kammarkollegium genom nådig remiss den 13 nästlidne februari fått sig anbefallt att till Kungl. Maj:t skyndsamt inkomma med utlåtande över motionen, har kungl. kollegium den 18 i samma månad remitterat ärendet till kammaradvokatfiskalsämbetet för utredning och yttrande.

I anledning härav får ämbetet värdsamt anföra följande.

Till en början tillåter sig därvid ämbetet i korthet redogöra för vissa av Kungl. Maj:t under år 1917 meddelade utslag, som äro prejudicerande för frågan om skyldigheten att med anledning av den nya boställsordningen verkställa nybyggnad vid ecklesiastika löneboställen och som synbarligen åsyftas i motionen.

Sedan vid syn jämlikt 64 § ecklesiastik boställsordning å visst ecklesiastikt boställe synerätten förklarar vederbörande församling skyldig att ombesörja och bekosta uppförandet av vissa för lönebostället erforderliga nybyggnader, vilka ej betingades av eftersatt nybyggnadsskyldighet utan föranleddes av nya boställsordningen, har Svea hovrätt på besvär av församlingen förklarar, att synerätten icke lagligen ägt ålägga församlingen att uppföra nämnda byggnader samt på den grund undanröjt synerättens utslag. Efter det ämbetet hos Kungl. Maj:t anfört besvär över hovrättens utslag, har Kungl. Maj:t i högsta domstolen, enär den omständigheten att jämlikt 64 § i ecklesiastika boställsordningen vid ifrågasvarande syn församlingen varit att anse såsom tillträdare av lönebostället icke innebure skyldighet för församlingen att ansvara för omförmåta, av boställsordningens inträdande tillämpning föranledda nybyggnadskostnad samt ej heller annan laga bestämmelse om sådan skyldighet föreläge, fastställt det slut, vartill hovrätten kommit. Beträffande ett annat löneboställe har Kungl. Maj:t undanröjt av Göta hovrätt meddelad föreskrift om skyldighet för vederbörande församlingar att i första hand ansvara för sådana nybyggnader å bostället, som föranleddes av nya boställsordningen. Högsta domstolen har således i likhet med Svea hovrätt, men i motsats till Göta hovrätt ansett vederbörande församling eller pastorat icke ha någon av den nya boställsordningen påkallad byggnadsskyldighet.

Såväl innan dessa prejudicerande utslag meddelats, som, enligt vad ämbetet varit i tillfälle att konstatera, även sedermera ha emellertid inom synerätterna boställsordningens bestämmelser och särskilt frågan, vem det ålège att ombesörja och bekosta uppförandet av de byggnader å löneboställe, som påkallades av den nya boställsordningen, varit föremål för skilda meningar.

I vissa fall har sålunda synerätten föreskrivit, att löneboställena skola bebyggas med vissa närmare angivna byggnader, utan att dock bestämma, vem som har skyldighet att verkställa byggnadsföreskrifterna eller svara för kostnaderna. Dessa beslut torde väl i allmänhet ha tolkats så, att byggnadsskyldighet icke borde åvila pastoratet, utan läggas på den blivande arrendatorn.

I de fall, då synerätten direkt ålagt en blivande arrendator nybyggnadsskyldighet, är givetvis pastoratet helt befriat från nämnda skyldighet.

Vissa synerätter ha väl förklarar pastoratet skyldigt att i första hand svara för löneboställets bebyggande, men hänvisat pastoratet att få nybyggnadsskyldigheten överflyttad på blivande arrendatorn. Har ett sådant överflyttande ägt rum, är ju pastoratet befriat från bestyret med bebyggandet eller kostnaden härför. Har det däremot icke lyckats att erhålla en arrendator, som iklätt sig skyldighet att svara för bebyggandet, har pastoratet att fullgöra den genom synerättens laga kraftvunna utslag ålagda förpliktelsen.

Enligt vissa synerätters beslut skall pastoratet ombestyras och i första hand bekosta nybyggnad vid ecklesiastikt löneboställe med rätt att återfå kostnader

genom att erhålla visst belopp av det årliga arrendet. Synerätten har således här icke föreskrivit något överflyttande av nybyggnadsskyldigheten på arrendatorn.

Slutligen har i en del fall pastoratet ålagts byggnadsskyldighet, utan att förklaras berättigat att av arrendatorn eller arrendemedlen återbekomma kostnaderna.

Den i motionen gjorda hemställan berör, att döma av ordalagen, endast sådana fall, då pastorat fått sig ålagd viss byggnadsskyldighet å ecklesiastikt löneboställe med eller utan regressrätt mot blivande arrendator, men ännu ej verkställt detta åläggande. Således skulle ej de fall vara av motionären åsyftade, då den pastorat eller församling ålagda skyldighet i förevarande avseende blivit i överensstämmelse med synerätts föreskrifter behörigen fullgjord. Emellertid utgår ämbetet i det följande från den förutsättningen att motionären avsett icke blott att förstberörda pastorat skulle befrias från bestyret med löneboställets bebyggande och kostnaden härför, utan jämväl att, där pastorat verkställt de i utslaget givna byggnadsföreskrifterna, pastoratet skulle beredas ersättning för kostnaderna, oaktat synerätten icke medgivit, att kostnaderna finge återgäldas av boställsavkastningen eller av arrendatorn eller, där arrendatorn enligt synerättens beslut skulle slutligen vidkännas kostnaden, lönebostället icke kunnat utarrenderas under sistberörda villkor.

Vid besvarandet av frågan huruvida pastorat bör befrias från ålagd byggnadsskyldighet samt beredas ersättning för byggnadskostnad, kan visserligen göras gällande, att då pastoratet icke genom till buds stående rättsmedel sökt vinna ändring i synerätts, eventuellt hovrätts beslut, varigenom sådan skyldighet blivit pastoratet ålagd, härutinnan måste anses ligga ett godtagande från pastoratets sida av synerättens respektive hovrättens uppfattning, varför någon befrielse eller ersättning icke borde ifrågakomma. Och gäller detta särskilt i de fall, då vid syneförrättningen de närvarande församlingsombuden icke gjort någon erinran mot den mening rörande byggnadsskyldigheten, som sedermera kommit till uttryck i synerättens utslag.

Emellertid finner ämbetet så starka billighetsskäl tala för ett tillmötesgående av de i motionen framburna önskemål, att ämbetet icke tvekar att tillstyrka ett avlyftande i vissa fall från pastoraten av den börda, varom här är fråga. Ämbetet anser sig dock böra framhålla, att ett sådant avlyftande icke undantagslöst bör förekomma efter därom av vederbörande pastorat gjord framställning. I de fall t. ex., då vederbörande pastorat eller församling vid syneförrättningen uttryckligen förklarat sig icke ha något att erinra mot eller åtagit sig att byggnadsskyldigheten lägges på pastoratet eller församlingen, och vare sig detta skett före eller efter den tidpunkt, då de av Kungl. Maj:t meddelade utslagen måste anses ha varit kända för vederbörande, finnes sålunda enligt ämbetets mening icke skäl att utan vidare medgiva en befrielse från ifrågavarande onus.

Vidare anser ämbetet att ett avlyftande av den pastorat ålagda skyldigheten att ombesörja och bekosta boställets bebyggande, bör förutsätta, att denna skyldighet kan överflyttas på löneboställets arrendator. Om det vid företagen undersökning befunnits att en utarrendering under berörda villkor icke kunnat

ske, synes en befrielse i nämnda hänseende icke böra äga rum. Detta utgör emellertid icke något hinder för att pastoratet efter byggnadsskyldighetens fullgörande beredes ersättning för kostnaderna, på sätt ämbetet här nedan ifrågasätter.

Emellertid synes det ämbetet icke lämpligt att, därest författning i ämnet utfärdas, i denna närmare angiva de olika fall, då befrielse respektive ersättning skulle lämnas, utan torde det böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att i varje särskilt fall pröva, huruvida befrielse bör medgivas eller ersättning lämnas.

Ämbetet har, som ovan nämnts, förutsatt, att de i motionen ifrågasatta åtgärderna skulle reglera såväl de fall, då pastorat begär befrielse från åläggandet att ombestyra och bekosta löneboställes bebyggande, som dem, då pastorat efter fullgjort sådant åläggande gör anspråk å ersättning för kostnaderna. Vad angår förstnämnda fall, anser ämbetet, såsom ovan sagts, en ansökan om befrielse böra för bifall förutsätta, att en boställets arrendator kan förmås övertaga byggnadsskyldigheten. Har ett dylikt överflyttande kommit till stånd — och detta bör, om för byggnadsansvarets övertagande hugad arrendator finnes att tillgå, kunna efter Kungl. Maj:ts bestämmande ske även i de fall, då synerätt icke medgivit regressrätt mot arrendatorn — är pastoratet således löst från sin förpliktelse och arrendatorn har helt trätt i pastoratets ställe. Några särskilda regleringsföreskrifter torde alltså icke vara erforderliga i dessa fall.

Därefter återstår till besvarande frågan, huruvida och på vad sätt ersättning skall i vissa fall beredas åt pastorat, som fullgjort sina av synerätt föreskrivna byggnadsarbeten. Har utarrendering ej skett eller förestår ny utarrendering, bör givetvis undersökas, huruvida kostnaden kan genom arrendekontraktet läggas på arrendatorn, även om regressrätt icke medgivits mot denne. Har bostället utarrenderats utan förpliktelse för arrendatorn att gälda pastoratet kostnaden ifråga antingen på den grund att synerätt icke medgivit kostnadernas läggande på arrendatorn eller därför att någon arrendator, som är villig åtaga sig sådan förpliktelse, icke kunnat erhållas, måste ersättningen utgå antingen av boställsavkastningen d. v. s. arrendemedlen eller från kyrkofonden. För ämbetet synes det mest praktiskt och för övrigt liggande närmast till hands att avkastningen från det boställe, om vars bebyggande det är fråga, anlitas för ändamålet. Den i motionen uttalade farhågan att i allmänhet arrendemedlen från löneboställena skulle vara otillräckliga för återgåldande av pastoratets kostnader torde vara i viss mån överdriven. Återbetalningen torde dock i regel endast kunna ske genom årliga amorteringar. Då emellertid enligt 19 § i lag om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 arrende av löneboställen i regel skola användas till prästerskapets avlöning, synes för ordnandet av denna angelägenhet särskilda föreskrifter vara erforderliga.

En fråga, som torde ha intresse i detta sammanhang, är, i vilken mån kyrkofonden påverkas av den ifrågasatta befrielsen för pastoraten från skyldigheten att bekosta lönebostälernas bebyggande. För denna frågas besvarande torde vara nödvändigt att undersöka beträffande vilka pastorat ifrågavarande befrielse skulle tänkas komma ifråga, dessas ekonomiska ställning samt storleken av de beräknade byggnadskostnaderna. En dylik undersökning kräver emellertid bland annat en närmare granskning av instrumenten över de jämlikt 64 § ekklesiastik boställsordning förrättade husesyner. Med hänsyn till den jämförelse-

vis korta tid, som stått ämbetet till buds för besvarandet av förevarande remiss, samt då en granskning av instrumenten, som för övrigt icke äro för ämbetet för närvarande tillgängliga, givetvis måste bliva ganska tidsödande, har ämbetet icke varit i tillfälle att nu verkställa en undersökning i nämnda avseende.

Till sist vill ämbetet framhålla att, då byggnadskostnaderna, sedan pastoratet vunnit befrielse från dessa, i enlighet med ovanstående skola uttagas av boställsavgiftningen — vare sig genom arrendatorn eller medelst årliga belopp av arrendet — men denna avgiftning ju i regel skall användas som avlöningstillgång för pastoratets prästerskap, en kanske eljest obehövlig ökad uttaxering av församlingsavgifter kan bliva erforderlig. Vinsten för pastoratet av en befrielse kan sålunda tänkas i vissa fall bliva endast skenbar.

Den nådiga remissen återställes härjämte.

Stockholm och kammaradvokatfiskalkkontoret den 10 mars 1920.

Nils Wickbom.
